

Verktøyene åpner muligheter, men det er nettpedagogikken som skal gjøre dem virkelige, klarer vi å følge opp?

La meg straks bekjenne at jeg er amatør innen både nettlæring og generell pedagogikk. Amatør i den forstand at jeg selv ikke forsker på pedagogiske og didaktiske emner, og bare i svært beskjeden grad på tema knyttet til nettlæring. Men samtidig har jeg i nesten fem år vært en ivrig praktiserende nettlærer i flere fag.

Dette har gjort meg svært interessert og engasjert i sentrale problemstillinger knyttet til nettlæring. Og aller mest kanskje til det som er bakgrunn for dette foredraget – jakten på det lykkelige partnerskapet mellom teknologiens muligheter og nettpedagogikkens virkeliggjøring. Virkeliggjøring i den forstand at vi klarer å utnytte mulighetene til å lage gode læreprosesser for studentene.

Jeg vet det selvfølgelig allerede, men kan også lese i avisen at det skjer en rivende utvikling innen nettlæring. ”I løpet av få år har Norge fått et usynlig, virtuelt universitet. Flere tusen studenter tar nå høyere utdanning uten å sette sine ben i en forelesningssal. Nettet er deres campus.” – står det i avisen.

Videre kan jeg lese at ” – jeg kan ikke komme på en eneste ulempe ved å studere på denne måten” uttalt av en av studentene. Hun studerer hjemme, på et tidspunkt og med en fremdrift som passer henne og som lar seg kombinere med amming og stell og nattevåk som følger med en nyfødt baby. Og er i en typisk situasjon for en nettstudent.

Dette har vært en konferanse om nettlæringens potensial til å åpne spennende muligheter for nye grupper. På en måte er studentene i de gruppene som har vært omtalt typiske nettstudenter, slik vi har møtt dem allerede – de trenger den fleksibiliteten som nettet gir. Men i tillegg vil noen av dem ha ekstra behov for tilrettelegging og omsorg og oppfølging, som nettet i seg selv ikke kan gi, men som vi nettlærere må sørge for.

Summen av alt dette må sies å være en spennende fremtid for oss nettlærere. Så mange muligheter, så mye ugjort. Det er bare å brette opp ermene. Derfor, når jeg nå står her, som nettlærer, på tampen av denne meget interessante og tankevekkende konferansen, er jeg selvfølgelig veldig inspirert og motivert. Men så må jeg innrømme at jeg også er temmelig skremt og ikke så rent lite forvirret.

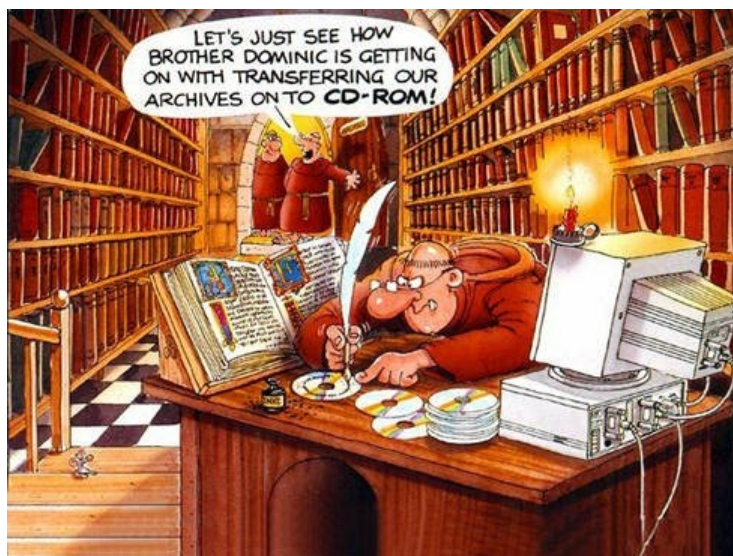
Hva er det som skremmer og forvirrer?

Kanskje at nettlæring ikke lengre bare er et spørsmål om å tilrettelegge den tradisjonelle utdannelsen for tradisjonelle studenter på en ny måte. Begrep som fleksibel læring, ”just in time” læring, livslang læring, svirrer rundt meg med sine nye krav. Jeg synes jeg foreløpig kun har sett konturene av hvilke pedagogiske og faglige utfordringer som nettlæringen åpner for.

Kanskje at den teknologiske utviklingen går så fort, at jeg er redd for at jeg ikke klarer å følge med. Straks jeg synes å forstå og beherske noe, utfordres jeg av noe nytt. Det jeg klarer å få til blir så lite i forhold til alt som er mulig.

Men det som jeg tror er hovedutfordringen for oss i denne situasjonen, og det som skremmer meg mest, er utfordringen i å forstå hvordan jeg skal kunne utnytte de stadig nye teknologiske mulighetene til å kunne møte de stadig større pedagogiske utfordringene i nettlæring. Et grunnleggende spørsmål i denne sammenheng er for eksempel om det finnes en egen nettpedagogikk og hva som er dens egenart og vesen. I en SOFF-rapport (SOFF-01) hevder Gunnar Myklebost at det neppe er grunnlag for å si at det finnes en egen nettpedagogikk. ”Riktigere er det vel å si at man ved nettbasert læring bruker samme grunnprinsipper som ellers i tilrettelegging for undervisning og læring”. Det er antagelig også riktig å si at de pedagogiske utfordringene vi i dag står overfor i all undervisning – ”en mer utbredt, bevisst og planmessig satsing på metoder som problembasert og erfaringsbasert læring, samarbeidslæring og studentaktive arbeidsmåter” – også må være grunnfjellet for den nettbaserte undervisningen. Men da burde det vel være enkelt? Da er det jo bare å overføre alle gode prinsipper fra klasserommet til nettet?

Men så blir det ikke helt bra det heller, for det er vel kanskje det vi har prøvd hittil, og endt opp med å lage dårlige kopier fremfor å utvikle. Vi har utallige eksempler på at vi, når nye medier og nye teknologier oppstår, designer bruken av dem etter modell av det gamle. Det tar tid å forstå mulighetene til et nytt medium og til ny teknologi. I de første spillefilmene, markerte man sceneskiftet som på teateret, og de første skrifttypene var etterligninger av munkenes håndskrift. I vår sammenheng – nettlæring – bruker vi gjerne metaforer som klasserom og mapper og bøker når vi tilrettelegger læringsmiljøet og lærestoffet i de nye verktøyene. Kanskje er det gode metaforer eller kanskje signaliserer det at vi prøver å etterligne noe vi mestrer og forstår fremfor å ta i bruk nye muligheter? Jeg vet faktisk ikke. (Bildet er tegnet av Roger Ellefsrud HiA)

Gunnar Myklebost hevder altså at det ikke finnes en egen nettpedagogikk, men han sier samtidig at – ”det er imidlertid slik at nettet og nettbaserte opplegg har en del iboende egenskaper som gjør at det kan fungere som en katalysator for pedagogisk utvikling – dvs. at det gir god støtte og har stort potensial for ny pedagogisk praksis”.

Og det er jo akkurat dette potensialet vi gjerne vil utløse slik at nettlæring faktisk åpner nye muligheter for nye grupper studenter. Ikke bare til å koble seg opp, men også til å få mulighet til å delta i gode, fruktbare læreprosesser. Men for å lykkes med dette må vi overvinne vår smule blyghet og tørre å stirre inn i teknologiens praktfulle og i alle fall for meg skremmende ansikt. Vi må lære den å kjenne, men samtidig passe oss for å bli aldeles forført. Og vi blir nødt til å ta stilling til hva den betyr for oss.

Men her er mye ugjort. Og mye deilig forskning å ta fatt i. Og kanskje er det bare en ting som er helt sikkert – at det som vi ser på som sannheter i dag kommer til å bli utfordret, gang på gang. Allikevel skal jeg driste meg til å sette opp fem leveregler for nettlærere i omgangen med teknologi og pedagogikk, og som jeg har stor tro på som rimelig ”evige sannheter”.

Vi må ikke la oss blende av teknologien og overvurdere hva den kan gjøre for oss

I følge Norgesuniversitet har EU-kommisjonen fått analysert hele 150 e-læringsprosjekter. Rapporten konkluderer med at teknologi og mediebruk ofte får for mye oppmerksomhet, på bekostning av det egentlige målet, å skape gode læringsprosesser. Og er det egentlig så rart? Det kommer stadig nye verktøy som lar oss gjøre utrolig spennende ting. Når vi tenker på det, er det egentlig fantastisk hvilke muligheter vi har fått gjennom Internett og den moderne multimedieteknologien.

Tenk på hvordan den (i prinsippet) gir den lærende total frihet fra tid og sted og tempo, og hvordan den åpner for å konstruere en læringsarena med den enkelte lærende i sentrum.

Studentene kan arbeide i sitt vante miljø, på den tiden av døgnet som passer for dem og i det tempo som passer for dem. Om en student studerer fra sitt bittelille rom oppå loftet eller fra en Internettkafe i Kuala Lumpur, er i prinsippet totalt likegyldig.

Videre kan stoffet (i prinsippet) skreddersys for det kunnskapsnivået hver enkelt har. Og studentene er ikke lengre begrenset til stoff som speiler faglæreres kompetanse og syn på pensum, men har (i prinsippet) tilgang til uendelig mange ulike kunnskapskilder og ressurspersoner. Og de kan få det i en form – tekst, lyd, bilde, video, alt etter hva som passer dem best.

Jeg har selv brukt flere web-baserte studiestøttesystemer (også kalt læringsplattformer) og hatt stor nytte av dem alle. Som administrative verktøy for både store og små fag er de glimrende og sparer mye tid og ergrelser. Studentene på sin side har et bibliotek av

fagstoff, de har et arbeidsarkiv, de kan teste seg selv, de kan levere inn arbeider, de kan møte andre studenter i diskusjoner eller prat og de kan treffe meg som faglærer.

Det er så flott og spennende at vi glemmer at verktøyene, tross sine mange fantastiske funksjoner mangler to vesentlige knapper:

Selve læringen må nok fremdeles foregå hos studenten, og lærerens oppgave er fremdeles å motivere og inspirere studentene til å tenke selv, til å delta og til å skape. Her møter vi det jeg selv føler som en av nettlærerens største utfordring, hvordan være et forbilde og inspirere på nettet? Hvis vi spør et tilfeldig utvalg mennesker om å karakterisere en lærer de har hatt som de mener var en spesielt god lærer, vil de fleste sikkert nevne egenskaper som: entusiastisk, inspirerende, skapte begeistring for faget osv. før de nevner egenskaper som for eksempel faglig solid. Dette er en stor utfordring for nettlæreren, for hvordan skape begeistring og inspirere på nettet? Mange nettlærere opplever en stor frustrasjon ved overgangen fra å være klasseromslærer til å bli nettlærer – de opplever at de ”pedagogiske triksene” de har brukt for å begeistre en klasse ikke lenger er tilgjengelige. Og hva gjør vi da?

I klasserommet skaper vi begeistring, ved å være tilstede, ved å være synlige og vise hvem vi er, ved å gripe øyeblikket, ved å provosere. Det samme må vi gjøre på nettet også. Det betyr at en god nettpedagog ikke kan sitte behagelig isolert fra studentene og vente på innleveringer for å rette feil i øvingene. Han må møte studentene også på nettet. Dette kan han gjøre ved å sette opp meningsfulle arbeidskrav, ved å delta i diskusjoner, ved å legge ut interessant fagstoff, ved å fange opp det studentene er opptatte av, ved å provosere. Egentlig har vi akkurat de samme virkemidlene tilgjengelige – unntatt kroppsspråket.

Poenget her er at det må gjøres, og at verktøyene kan gi oss støtte til å gjøre det. Men det er vi som må gjøre det.

Så er det et faktum at det kan være veldig ensomt å være nettstudent. For enkelte av de gruppene vi har hørt om, kanskje særlig idrettsfolk på reise, er sikkert ikke dette noe vesentlig poeng. De har det fellesskapet de har behov for på andre områder. For andre grupper kan det være akkurat dette som gjør at læreprosessen mislykkes. Her vil det være et stort behov for å bygge opp et miljø, skape samhørighet, la studentene bli sett både av lærer og av medstudenter. For disse gruppene bør vi særlig legge vekt på å finne ballansen mellom IKT og ATA: (som en av mine kolleger uttrykte det).

IKT

eller

ATA?

Kanskje det for enkelte grupper i enkelte sammenhenger er helt nødvendig at de må møtes ansikt til ansikt, i samme rom, minst en eller to ganger for å kunne lykkes med et nettbasert kurs? Andre klarer seg uten. Men alle vil ha fordel av at vi aktivt skaper et virtuelt fellesskap og et møterom på nettet. Heller ikke det kommer av seg selv, også det må vi nettlærere gjøre.

Vi må ikke la oss ydmyke av teknologien

Jeg har, som jeg tidligere har vært inne på, en følelse av at teknologien løper fra meg. Jeg har derfor et sterkt behov for å be om et moratorium, altså be teknologien vennligst stå stille litt, slik at jeg faktisk rekker å betale min gjeld før det påløper nye krav jeg ikke kan innfri. Med andre ord, jeg sliter med å følge med, mulighetene kommer fortere enn jeg som nettlærer klarer å forstå og utnytte dem.

Jeg skulle ha tenkt på god pedagogikk, men jeg fikk aldri tid! Det ble å slite med stadig nye, vidunderlige verktøy som skulle "hjelp" meg.

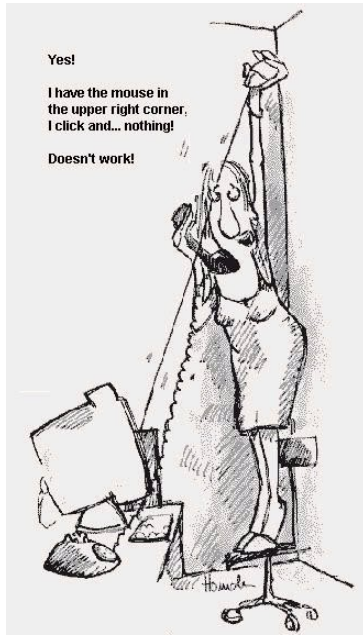
I den sammenheng er det et viktig spørsmål hvor mye kompetanse den enkelte faglærer selv skal bygge opp, for eksempel på utvikling av video, flash, flervalgsprøver, interaktive fagsider osv. Etter min mening blir det feil at alle faglærere skal bygge opp slik kompetanse selv. En institusjon som satser seriøst på nettlæring må derfor også satse på å ha støttetjenester på disse områdene.

Videre er det et hovedpoeng for meg at det er lov å la være! Det er heldigvis ikke teknologitvang! Selv om det finnes utallige muligheter for å gjøre fantastiske ting, så er

det ikke sikkert vi skal gjøre det. Vi kan faktisk la være. Og det er både lovlig og riktig av og til å velge det enkle. Det må være fagets egenart og fagdidaktikken og de andre rammebetingelsene som bestemmer hva som er riktig. Dette er vårt ansvar. Behovet må komme først, teknologien må komme etterpå. Ikke omvendt.

Vi må ikke ydmyke studentene med teknologien

Vi lærere kan synes at teknologien går for raskt og at vi har problemer med å henge med, men det er allikevel sikkert slik at det er enda verre for en del av studentene våre. Ikke alle har bredbånd, ikke alle har råd til å kjøpe det siste i programvare og maskinvare. Og

ikke alle er ivrige "datafriker" som behersker alle verktøy uten støtte og hjelp. Det må vi ta hensyn til når vi gjør våre valg. Og vi bør velge ut fra største felles mål og ikke minste felles multiplum. For å bruke en litt upresis metafor.

I denne forbindelse er følgende momenter uhyre viktig:

- Vi må gjøre studentene oppmerksomme på hva vi forventer – her må vi ha helt klare avtaler
- Vi må gi dem en forståelig og enklest mulig oppskrift på bruk av teknologien, og sørge for at støtteapparatet er på plass og optimalt tilgjengelig ved kritiske punkter
- Vi må sørge for at vår side av teknologien fungerer problemfritt

Problemer med teknologien er faktisk en av de viktigste årsakene til at studentene gir kursene våre dårlig tilbakemelding, og enda verre, at de gir opp.

Vi må ikke være for ideelle i våre krav til "riktig" pedagogikk.

Jeg har tidligere vært inne på at også på nettet gjelder de samme gode, pedagogiske prinsippene som for annen læring. I dag kan det oversettes med:

"en mer utbredt, bevisst og planmessig satsing på metoder som problembasert og erfaringsbasert læring, samarbeidslæring og studentaktive arbeidsmåter"

Hva betyr dette? Skal vi følge det til den ytterste konsekvens, betyr det at vi skal basere all nettlæring på den problembaserte læringsmodellen (PBL) og på en analyse av studentenes individuelle behov. Dette sammenfaller helt med det synet på læring som Kvalitetsreformen tilkjenner og kan tolkes dit hen at våre nettkurs skal være tilpasset den enkelte og bygd på en pedagogikk hvor:

- studentene er aktive i hele studieperioden og aktiviteten blir en del av vurderingsgrunnlaget
- studentene er selv aktive i å bygge pensum og tar i bruk egne erfaringer
- studentene skal dele erfaringer og synspunkter og skal samarbeide
- studentene får tilbakemeldinger i hele perioden

Men her møter vi straks et dilemma som jeg tror er spesielt aktuelt i forbindelse med nettbasert undervisning. Grete Jamissen spissformulerte det engang i et foredrag slik: *Hva gjør vi når studentene vil ha dårlig pedagogikk?* Til nå har storparten av de kursene som tilbys på nettet vært basert på en enkel formidlingspedagogikk, og altså langt fra oppfylt de ideelle kravene over. Dilemmaet er at dette er en pedagogikk som de fleste studentene ikke bare er fornøyde med, men også ser ut til å foretrekke.

Hvorfor er det slik? Jeg mener hovedårsaken ligger i det vi vært inne på tidligere – nettstudentenes forutsetninger og nettets rammefaktorer. Disse studentene har valgt nettstudier fordi det er fleksibelt. Noen av dem liker å jobbe alene og de trenger en utdanning raskt og effektivt uten at det belaster resten av livet for mye. Andre kan ha behov for sin egen fremdriftsplan, kanskje fordi de vet de trengte lengre tid enn andre og blir ydmyket av å henge med i tempoet i en gruppe. Og andre igjen kvier seg for å spørre ”dumme” spørsmål åpent for alle, eller for å formulere synspunkter i et språk de tror er utilstrekkelig.

En student i denne situasjonen ser sikkert nytten av individuell kommunikasjon mellom lærer og elev, men vil ha store problemer med å se hensikten med forskjellige former for ”tvungen” samarbeide på nettet. Og vil bli frustrert over mangel på faste rammer og en entydig fremdriftsplan.

Som en god nettpedagog vet jeg at gode læringsprosesser fordrer samhandling, erfaringsutveksling og høy studentaktivitet gjennom hele læreperioden. Hvordan skal jeg da forholde meg til studenter som foretrekker å jobbe alene, vil studere i sitt eget tempo og er fornøyde med å bli ”matet” med ”riktig svar” fra en faglærer? Det finnes ikke noe enkelt svar på dette spørsmålet. Skal vi lykkes med å få til *læring* på nettet, kan vi dessverre ikke slå oss til ro med at kunden har rett, vi må selvfølgelig sette alle våre krefter inn på både å skape og motivere til et læringsopplegg som vi har tro på.

Men vi kan heller ikke slå oss til ro med at studenten er aldeles håpløs som ikke får det til, og bli så ideelle at vi mister mange underveis. Jeg mener derfor, kanskje litt kontroversielt, at en del av denne jobben er å ikke alltid være helt ideelle. Jeg tror at for enkelte studenter i enkelte emner kan det for eksempel være riktig å bygge opp et kurs hvor *målet* er studiekompetanse, *innholdet* i kurset er et definert pensum i forkant og med klare kriterier på hva som kreves, *arbeidsmetodene* er basert på individuell oppgaveløsning, *kommunikasjonen* foregår skriftlig fra lærer til student og fra student til lærer og *evalueringen* skjer ved en individuell, skriftlig eksamen på slutten av kurset. Om dette fungerer eller ikke, vil selvfølgelig sterkt påvirkes av *deltagernes forutsetninger, og av fagets egenart*.

Dette passer antagelig best for allerede motiverte, sterke studenter med sine egne klare mål for studiet. For eksempel for idrettsfolk som vil få en utdanning. Det passer sikkert mindre bra for andre grupper hvor samhørigheten og samspillet i gruppen vil være en viktig motiverende faktor.

Vi må slutte å prøve å trylle

Og så tilslutt det kanskje aller viktigste. Jeg har over pekt på en del fallgruver og brukt pekefingeren og mant til forsiktighet og nøkternhet både når det gjelder teknologi og pedagogikk. Men så må jeg tilslutt komme med en stor innrømmelse. Det finnes egentlig ingen grenser for hva vi kan få til.

Teknologien gir oss fantastiske muligheter og det finnes nok av eksempler på at noen har realisert strålende kursopplegg hvor de oppfyller alle pedagogikkens ideelle krav. Det kan selvfølgelig vi også få til. *Vel og merke hvis vi har ubegrenset med ressurser.* Også på dette området må vi huske på at det vi skal realisere ikke er et strålende kunstverk som skal fremføres én gang til beundring og stormende applaus. Vi skal lage nettkurs som skal fungere for mange, i trange kår, for å møte et behov – hos noen som er villig til å betale for det. Utvikling av avanserte, nettbaserte kurs er ressurskrevende, dess mer avansert, dess mer ressurskrevende. Og det er ikke slik at dette er en engangsinvestering og at det deretter går av seg selv.

Nettbasert undervisning krever minst like mye lærerressurser som tradisjonell undervisning. Får ikke nettpedagogen tilstrekkelig ressurser til disposisjon, kan vi ikke lykkes med å gi nettundervisning som oppfyller våre pedagogiske krav og som er salgbar for studentene.

I en verden hvor nettbaserte kurs er basert på en enkel formidlingspedagogikk, finne den myten at en nettlærer kan ha et ubegrenset antall studenter. Det er selvfølgelig ikke riktig. Men i en verden hvor nettkurset bygges opp etter de pedagogiske kravene som stilles, og som vi ønsker å oppfylle, er denne myten i tillegg livsfarlig. Ja, ved å jobbe smart, og ved å utnytte teknologien, kan vi redusere ressursforbruket. Men skal vi lykkes med nettbasert undervisning, må både nettlæreren og ikke minst de som bestemmer nettlærerens rammebetingelser, akseptere at god nettpedagogikk krever lærerressurser. Min mistanke er imidlertid at mange institusjoner nok gjerne vil ha avanserte nettkurs, men slett ikke er villige til å gi lærerne de ressursene de trenger for å lykkes. Så finnes det selvsagt folk som av glødende egeninteresse aksepterer umulige betingelser og ofrer både kvelds og helgetimer, fordi det er spennende og de gløder for saken. Det er slik pionerer oppfører seg. Men varige nettlæringstilbud kan ikke bygges på dette.